

YTTRANDE
2018-03-05

Slutbetänkande, Nästa steg? Del 2 – Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:88)

Sammanfattning och allmänt

Vi kväner i Malmfälten, med meänkieli som minoritetsspråk, har till delbetänkandet lämnat ett remissvar den 3.10.217 där vi fokuserade på områden som för oss är av central betydelse. Vi anser att förslagen utredaren presenterar även i slutbetänkandet är av lika central betydelse för vår existens och framtid, att vi nu även väljer att belysa ett par extra viktiga förslag också i SOU 2017:88 som utredaren så förtjänstfullt lyfter fram och belyser. Remissvaret vi skrivit till delbetänkandet, SOU 2017:60, beskriver mer utförligt vilka behov vi har i stort för att också vår existens och framtid som nationell minoritet, med minoritetsspråket meänkieli som modersmål, ska kunna bli möjlig på lika villkor som för identiteten tornedalingar med meänkieli som modersmål, och som idag är den enda identitetsbenämning nämnd i gällande minoritetspolitik och lagstiftning.

Generellt uttryckt ställer vi oss bakom samtliga förslag i slutbetänkandet som förbättrar situationen för de meänkielitalande på något vis. Det är för oss oerhört glädjande att se att två aspekter vi belyste i remissvaret för delbetänkandet nu faktiskt tas upp i någon form i slutbetänkandet, och båda områden berör det immateriella kulturarvet. Vi betonade betydelsen av att ge Riksarkivet som myndighet tydligare uppdrag. Vi uppmärksammade även att det var en stor brist att språkcentrumen inte också föreslogs arbeta med det immateriella kulturarvet, både med språk, varieteter, dialekter och folkminnen där arkivinsamling och arkivverksamhet utan forskningsfokus och forskningsinriktning kunde inrymmas hand i hand med språkrevitaliseringen vid språkcentrumen. Båda dessa aspekter kommer nu i slutbetänkandet, vilka vi nu väljer att, tillsammans med några andra centrala frågor, lyfta fram som förslag som behöver verkställas fortast möjligt för att vår existens och framtid också ska stärkas och erkännas.

Särskilt viktiga förslag i slutbetänkandet

Det immateriella kulturarvet (s. 20-22, s. 179-182)

I slutbetänkandet lyfter utredaren fram det immateriella kulturarvet som en väsentlig beståndsdel i strävan att stärka de nationella minoriteterna, deras språk, varieteter, dialekter och kultur. Vi menar att det immateriella kulturarvet behöver få en tydligare, centralare och starkare plats i minoritetspolitiken, vilket nu också utredaren föreslår genom att Riksarkivet föreslås få ett tydligt uppdrag. Dessutom föreslås Institutet för språk och folkminnen och Riksarkivet samarbeta i frågor rörande de nationella minoriteternas kulturarv, vilket vi menar är betydelsefullt och viktigt för att arkivsektorn också ska finnas tydligare och starkare på agendan inom ramen för minoritetspolitiken.

Utredningen föreslog också redan i sitt delbetänkande ett uppdrag till Institutet för språk och folkminnen rörande inrättande av språkcentrum för meänkieli. Det är oerhört viktigt det utredaren nu föreslår, som ett kompletterande uppdrag i slutbetänkandet, att språkcentrumen också ska infoga arbete med arkivverksamhet och arkivinsamling med fokus på både dialekter och folkminnen (liv och leverne) till språkcentrumen. Det här perspektivet saknades i delbetänkandet, och som vi ser på språkcentrumens roll och funktion är förslaget och tanken med språkcentrumen nu mer komplett än tidigare. Precis så som utredaren skriver, är kulturarvsarbete inte endast en uppgift för forskare och myndigheter. Vi håller med utredaren fullt ut om att statliga instanser bör, när det kommer till det immateriella kulturarvet, också involvera, samverka, inspirera och engagera civilsamhället på dess villkor. Den folkliga aspekten på kulturarvsarbete är lika viktig som den forskningsinriktade, och den folkliga aspekten, utan forskningsfokus, kan nu vid språkcentrumen, hand i hand med språkrevitaliseringen, få möjlighet att finnas till, lyftas fram och ta plats i samhället. Det här är av avgörande betydelse för oss kväner då både vår varietet av meänkieli, och vår identitetsbenämning är både okänd och lite använd av t.ex. det allmänna och i public service.

Nordiskt samarbete (s. 185-186)

Vi kväner i Sverige, med meänkieli som modersmål, har lång erfarenhet av nordiskt samarbete med kvänerna i Norge som har kvänska som sitt modersmål. Kvänska i Norge och meänkieli i Sverige är lingvistiskt sett två mycket närliggande språk. Nära samarbete, och gemensamma uppdrag mellan den svenska och norska regeringen t.ex. kring lärutbildning för meänkieli och kvänska, är för oss en självklarhet. Därför är det nu viktigt att utredarens förslag genomförs skyndsamt, att regeringen nu bör se över formerna för det nordiska samarbetet på främst statlig nivå kring nationella minoriteter och minoritetsspråk, och intensifiera ansträngningarna att finna gemensamma nordiska lösningar över landgränserna.

Urfolksfrågor (s. 188-190)

En av de viktigare frågorna för vår framtid och existens handlar om vår månghundraåriga historia i nordligaste Sverige, helt okänd för alltför många i vårt avlånga land. Språklig och historisk forskning om oss svenska kväner, med meänkieli som modersmål, finns i mycket begränsad omfattning. Historisk arkeologisk forskning gjord i kvänernas hjärta, Malmfälten (Vivungi i Kiruna kommun), visar att ungefär för 2000 år sedan framställdes järn i området av jakt- och fiskebefolkningen (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1650&artikel=6786120>).

Vi kväner, är från djupet av våra hjärtan, både oerhört tacksamma, och hoppfulla över att utredaren i slutbetänkandet nu satt fingret på den absolut centralaste kärnan för oss. Utredaren konstaterar nämligen i sin bedömning att samer är ett urfolk i Sverige och att frågan om det kan finnas ytterligare urfolk i Sverige hittills aldrig prövats. Vi har kämpat oerhört många år för att regeringen ska utreda kvänerna som ett urfolk i Sverige, men hitintills har vi inte lyckats få gehör för frågan. Vi hoppas nu att utredarens korta, men kärnfulla och betydelsefulla avsnitt om urfolksfrågor leder till att regeringen tar tag i frågan på största allvar och tillsätter en utredning för att på djupet pröva frågan om ytterligare urfolk i Sverige. Som utredaren poängterar, handlar urfolksfrågorna (till skillnad från den nationella minoritetspolitiken) i betydande grad om t.ex. rätten till mark och vatten samt jakt och fiske, och hanteras numera folkrättsligt inom ramen för ILOs konvention (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder.

För oss kväner, särskilt norr om odlingsgränsen, är rätten till mark och vatten samt jakt och fiske, för oss dagsaktuella och mycket centrala frågor. Vi kväner, med vår månghundraåriga historia i nordligaste Sverige menar att vi ska erkännas som urfolk i Sverige, och som utredaren skriver har frågan om fler urfolk i Sverige hittills inte prövats. Det är nu hög tid att frågan utreds och prövas fortast möjligt för att vår historia och vi kväner, med meänkieli som modersmål, också erkänns som urfolk. Det är samtidigt en självklarhet, och lika viktigt för oss att identitetsbenämningen kväner (på meänkieli *lantalaiset*) upptas i minoritetspolitiken så att vårt immateriella kulturarv – vår varietet av meänkieli och vårt liv och leverne – ges det erkännande den idag saknar. Urfolkspolitik och minoritetspolitik är för oss kväner lika viktiga politikområden för att vår existens och framtid i Sverige ska stärkas och existera som en del av det svenska kulturarvet.

Dag som ovan

Göran Johansson
Kontaktperson för arbetsgruppen kväner i Malmfälten